

La llanda de la roda

(ALDC, IV, 924. La llanda de la roda)

L'enunciat es refereix al 'cercle metàl·lic que envolta i subjecta les corbes del carro'. *Llanta* és un manlleu al cast. *llanta* (s. XVI) (← fr. *jante* < cèltic *CAMBITA, der. de *CAMBOS 'corb'), amb les var. *llàntia* 105, 168, *llata* 62 i *llanda*, per homonimització de *llanta* amb aquests tres mots (*llanda* [< LAMINA] designa o designava 'llauna').

La major part de la resta de significants, de notable extensió, tenen com a motivació la idea de 'cercle'; així trobem *cercle*, del llat. CIRCULUS (que ja en llatí va reemplaçar el mot primitiu CIRCUS), pronunciat predominantment amb [e], en especial en cat. occ., i que coneix aquestes nombroses var.: *cercle de ferro* 35, *cerclle de ferri* 106; *cescle* 36, 42 (o *cescle de ferro* 21), per dissimilació de laterals; [θ]eclle 100, amb interdentalització de /s/ i dissimilació eliminatòria, com *cecce* 1, 11, que, a més, presenta geminació d'oclusives igual que *ceggle* 15, 95, 97, però amb timbre sonor, i *xeggle* 14, amb palatalització de la /s/ inicial. D'altra banda CIRCULUS, "amb pronúncia quelcom conservadora" (DECat), ha donat *cèrcol* (o *cèrcol de ferro* 51, 72, 85), generalment amb /ɛ/ tònica, tret d'unes poblacions del cat. occ. que aposten per la [e]: var. *cercu* 47, 52, resultat de l'alternança -ol/-o (com *ninxol/ninxo*); *cérquel* 124; *xèrcol*

16, 22, 30, 31, amb palatalització de la /s/ inicial apicoalveolar; *ciércol* 118, amb diftongació anòmala; [θ]er[θ]illo 139 és importació de l'arag. (o cast.), on deriva de CIRCELLUS 'cercle petit'. *Aro* (var. *aro de ferro* 166) és tribut al cast. (o arag.) *aro*, d'origen incert, potser del preromà *AROS 'roda, cercle', o del llat. ARVUM 'camp' → 'rodona d'una lliça o plaça de toros' → 'cercle d'un escut', etc. *Cello* (var. [θ]ello 132, 134) també procedeix del cast. i arag. *cello* (< CINGULUM 'cinyell, cingla'), anteriorment *cenllo* (s. XVII), que del significat de 'cercle de les bótes' va passar al de 'cercle de la roda del carro'.

Altres mots més locals: *bandat* 102, 108, relatiu a la banda exterior de la roda; *ferro* 2-4, 6, 8, 12, 14 (o *ferro de la roda* 9, 13, 15), amb les var. *ferri* 93 i *fer* 7 (← fr.), per metonímia (matèria pel tot); l'alg. *tela* 85, de motivació desconeguda.

Tret de *cercle/cèrcol*, d'evolució genuïna i que ocupa la major part del Principat, els altres noms són de procedència forana: *llanta/llanda*, esparsos per tot el domini; *aro*, estès pel val., i *cello*, del Matarranya, són tributs al cast. o a l'arag.

Són mots normatius *llanta* i *llanda*, des del DG₁, 1932.

